

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1957, sp. zn. Pls 6/57

Číslo: 88/1957

Právní věta:

Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu § 227 odst. 1 tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.10.1957

Spisová značka: Pls 6/57

Číslo rozhodnutí: 88

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Důkaz, Hlavní líčení

Předpisy:

Druh:

Sbírkový text rozhodnutí:

Zásada bezprostřednosti a ústnosti zakotvená v ustanovení § 2 odst. 9 tr. ř. zabezpečuje, aby soud mohl hodnotit důkazy podle vnitřního přesvědčení soudců, založené na pečlivém uvážení všech okolností případů jednotlivě i v jejich souhrnu. Tyto základní zásady trestního řízení je nutné v praxi soudů bezpodmínečně dodržovat. Poznatky, které nejvyšší soud získal sledováním praxe soudů při předvolávání svědků a provádění důkazů z hlavního líčení však ukazují, že některé soudy nesprávně pochopily tuto zásadu. Předvolávají k hlavnímu líčení nadměrný počet svědků, zbytečně odročují hlavní líčení a porušují zásahu procesní ekonomie, což má za následek průtahy v trestním řízení, neúměrné zvyšování nákladů trestního řízení zálohovaných státem [§ 165 odst. 1 písm. c) tr. ř.] a v neposlední řadě i zbytečné ztráty ve společenské výrobě.

Jedna z hlavních příčin těchto nedostatků soudní praxe spočívá v tom, že v praxi není správně chápáno ustanovení § 227 odst. 1 tr. ř., že je ho používáno formalisticky a v rozporu s duchem a smyslem trestního řádu.

V § 227 tr. ř. jsou uvedeny výjimky ze zásady ústnosti vyjádřené v § 2 odst. 9 tr. ř.

Výjimky ze zásady ústnosti rozděluje toto ustanovení do dvou skupin:

V první z nich je důvodem určitý posudek významu dokazovaných skutečností (§ 227 odst. 1 tr. ř.).

V druhé pak zvláštní okolnosti týkající se spoluobžalovaného nebo svědka (§ 227 odst. 2 tr. ř.).

Podle § 227 odst. 1 tr. ř. lze při hlavním líčení číst místo výsledku svědka nebo znalce protokol o jejich výsledku jen zcela výjimečně, jestliže se soud na tom usnese, protože menší závažnost dokazované skutečnosti a jasnost ostatního důkazního materiálu nepokládá osobní výslech za nutný a jestliže je současně splněna jedna z dalších podmínek, totiž buď souhlas prokurátora a obžalovaného s takovým postupem, nebo nepřiměřenost obtíží nebo nákladů spojených s osobní přítomností svědka anebo znalce.

Nový trestní řád zde zdůrazňuje zásadu ústnosti intenzivněji, než jak to činilo ustanovení § 157 zák. č. 87/1950 Sb., o čemž svědčí mimo jiné, že jak přímo text § 227 odst. 1 tr. ř., tak důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí, že výslech svědka a znalce při hlavním líčení lze nahradit přečtením protokolu o jejich výpovědi jen zcela výjimečně.

Z textu § 227 odst. 1 tr. ř. se však podává, že výjimečnost použití tohoto ustanovení není zákonodárcem vytčena jako směrnice obecná. Naopak ze vzájemné souvislosti jednotlivých částí textu § 227 odst. 1 tr. ř., zvláště pak z toho, že na slovo „zcela výjimečně“ navazuje další formulace – „ježto pro menší závažnost dokazované skutečnosti a jasnost ostatního důkazního materiálu nepokládá soud osobní výslech za nutný“ – se jasně podává, že zákonodárce obsah výjimečnosti přesně vymezuje, postup soudu bude tedy ve smyslu § 227 odst. 1 tr. ř. správný, budou-li dány právě zmíněné podmínky.

Proto je nesprávné zdůrazňování pojmu „zcela výjimečně“ bez přihlídnutí k těmto konkrétním podmínkám, neboť právě v nich leží věcné jádro § 227 odst. 1 tr. ř.

Při výkladu závažnosti dokazované skutečnosti ve smyslu § 227 odst. 1 tr. ř. je třeba vycházet z § 1 tr. ř., podle něhož je účelem trestního řádu upravit trestní řízení tak, aby byly náležitě zjištěny trestné činy a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.

S trestným činem však souvisí vždy velké množství skutečností a je prakticky vyloučeno, aby zjišťování soudu obsáhlo všechny. Proto trestní řád v § 2 tr. ř. zužuje okruh důkazů, které je třeba provést a shromáždit z úřední povinnosti, podle § 2 odst. 7 tr. ř. má soud povinnost provést a shromáždit důkazy jen o takových okolnostech, které jsou pro rozhodnutí věci významné.

Vzhledem k tomu, že § 2 odst. 7 tr. ř. je ustanovením obecně platným pro celý trestní řád, je zřejmé, že pokud § 227 odst. 1 tr. ř. hovoří o menší závažnosti dokazované skutečnosti, vztahuje se tento pojem pouze k okolnostem, které jsou již samy o sobě významné pro rozhodnutí věci. Z toho se podává, že ne každá skutečnost, byť významná pro rozhodnutí věci, bude již tím tak závažná, že při jejím důkazním provedení při hlavním líčení nebude možno nahradit výslech svědka nebo znalce přečtením protokolu o jejich výpovědi.

Při výkladu pojmu „závažnost dokazované skutečnosti“ je třeba si uvědomit, že má charakter jednak hmotně právní, jednak procesní.

Za závažné ve smyslu § 227 odst. 1 tr. ř. bude nutno s hmotně právního hlediska považovat zejména skutečnosti prokazující ty stránky jednáním, které mají rozhodující význam pro rozhodnutí o vině a trestu, t. j. při rozhodování o vině zejména skutečnosti, naplňující znaky trestného činu podle určitého zákonného ustanovení, při rozhodování o trestu pak zejména okolnosti, které ovlivňují rozhodování o použití druhu trestu hlavního a trestů vedlejších, o postupu soudu podle § 245 odst. 2 tr. ř. o použití § 17a tr. zák., § 24 odst. 1 tr. zák. a pod.

Závažnost dokazování skutečností vyplývající z jejího posouzení podle trestního práva hmotného není závislá na tom, jakými důkazy, ev. jak rozsáhlým důkazním materiálem je prokazována. Ustanovení § 227 tr. ř. je však jediným z ustanovení, která upravují postup, jakým mají být trestné činy náležitě

zjišťovány. Proto závažnost dokazované skutečnosti ve smyslu tohoto ustanovení jest nutno chápat především s ohledem na její význam procesní.

Procesní závažnost určité dokazování skutečnosti je s tohoto hlediska nutno spatřovat v tom, jaký význam má provedení konkrétního důkazu o té či oné skutečnosti před soudem pro to, aby soud mohl spravedlivě rozhodnout o vině a o trestu na základě vnitřního přesvědčení, založeného na pečlivém uvážení všech ostatních okolností případů jednotlivě i v jejich souhrnu.

Procesní závažnost důkazu závisí nejen od toho, jaký význam má při rozhodování o vině a o trestu skutečnost, která je předmětem důkazu, nýbrž především od stupně závažnosti důkazu, a to v souhrnu všeho důkazního materiálu.

Na stupeň procení závažnosti dokazované skutečnosti má tedy vliv ostatní důkazní materiál. Pokud určitá významná skutečnost je v dostatečné míře prokazována důkazy, nevzbuzujícími pochybnost, musí se nezbytně další důkazy s procesního hlediska jevit méně závažnými.

Tak na př. jedna a táž skutečnost (na př. nadměrné požití alkoholu řidičem před jízdou) může být prokazována výpovědmi více svědků. I když každá z těchto shodujících se výpovědí bude dosvědčovat tutéž skutečnost s hmotně právního hlediska závažnou, nebude třeba, aby všichni svědkové, v přípravném řízení protokolárně vyslechnutí, osobně vypovídali u hlavního líčení. Soudu postačí výslech omezeného počtu svědků, neboť procení závažnost svědectví ostatních svědků, vzhledem k dokazované skutečnosti, nedosáhne již takového stupně, aby je bylo třeba osobně slyšet při hlavní líčení. I při plném šetření zásady bezprostřednosti soud již získal pro své vnitřní přesvědčení dostatečný podklad výslechem několika svědků a bude možno při splnění ostatních podmínek § 227 odst. 1 tr. ř. provést důkaz přečtením protokolu, pokud soud od dalších důkazů neupustí.

Přehlížení procesní podstaty termínu „menší závažnosti dokazované skutečnosti“ vede prakticky k zužování okruhu důkazů, které lze provést v plné shodě se zákonem přečtením protokolu a má z následek formalistický výklad § 227 odst. 1 tr. ř., porušování procesní ekonomie, průtahy v trestním řízení a tím posléze i porušování § 1 odst. 2 tr. ř.

Pokud jde o jasnost ostatního důkazního materiálu, jsou takovým důkazním materiálem; na př. plánky místa činu, protokoly o ohledání, fotografie důležitých předmětů, které mají blízkou souvislost se spáchaným trestným činem, posudky ústavů a jiných orgánů, pokud plní úkoly státní správy a pod. V neposlední řadě je důkazem i výpověď obžalovaného, která v souvislosti s jinými důkazy nebudí pochybnosti a bude významnou měrou ovlivňovat stupeň procesní závažnosti jednotlivých skutečností, které je třeba dokazováním zjišťovat.

[Tak na př.: byla podána žaloba pro řadu krádeží spáchaných na různých místech republiky. Obžalovaný tyto krádeže doznává, pokud jde o místo, dobu, množství a cenu odcizených předmětů, způsob provedení krádeží a pod. Jeho doznání nevzbuzuje pochybnost a je shodné s výpovědmi poškozených v přípravném řízení. Je zřejmé, že by bylo nadbytečné předvolávat poškozené ze vzdálených míst jako svědky. Jde sice o prokázání závažné skutečnosti, avšak pro jasnost věci s hlediska procesního má další prokazování těchto skutečností menší závažnost a postačí proto přečtení protokolů o výpovědích takových svědků za šetření podmínek uvedených pod písm. a) nebo b) § 227 odst. 1 tr. ř.]